

ISBN9984 - 9587 - 3 - 6

LR Labklājības ministrijas
Sociālais ziņojums par 2002. - 2003. gadu

Publicēšanas un citēšanas gadījumā atsauce ir obligāta

Savus komentārus, ieteikumus un jautājumus
lūdzam adresēt:

*LATVIJAS REPUBLIKAS
LABKLĀJĪBAS MINISTRIJA
SKOLAS IELA 28
RĪGA, LV-1331*

Tālrunis: 7021629

Fakss: 7276445

E-pasts: lm@lm.gov.lv.

Sociālais ziņojums par 2002.-2003.gadu ir pieejams Internetā: <http://www.lm.gov.lv>

SAGATAVOTS IESPIEŠANAI UN IESPIESTS SIA "INDRIĶIS"
2004.gada novembris

Cienījamie lasītāji!

Labklājības ministrija jau sesto gadu izdod sociālo ziņojumu, lai sniegtu pārskatu par sociālās politikas attīstību Latvijā, iezīmējot galvenās problēmas un turpmākos risinājumus.

2003. gadā Labklājības ministriju skārušas nozīmīgas pārmaiņas, tādēļ var teikt, ka šī gada sociālais ziņojums ir īpašs. Gada sākumā, uzsverot veselības aprūpi kā valstiski prioritāru jomu, tika izveidota Veselības ministrija. Līdz ar to Labklājības ministrijas pārziņā pašreiz ir sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības, sociālās apdrošināšanas, darba un dzimumu līdztiesības jomas.

Sociālā ziņojuma mērķis ir sniegt informāciju par ministrijas veiktajiem darbiem 2002. un 2003. gada laikā, kā arī ieskicēt labklājības nozares nākotnes attīstības tendences.

Sociālais ziņojums lasītājam ļauj izvērtēt un analizēt sociālās drošības jomas procesu gaitu, kas skar ikvienu Latvijas iedzīvotāju. Sešu gadu laikā tas ir guvis atsaucību gan no pētniekiem, diplomātiem, studentiem, gan arī no valdības locekļiem, kuri nepārtraukti seko līdzi šīs nozares jautājumiem.

Pensijas, pabalsti, bezdarbs skar ikvienu iedzīvotāju, un šie jautājumi daudzos socioloģiskajos pētījumos tiek saukti par sabiedrības galvenajiem problēmjautājumiem. Tādēļ nepieciešama pastāvīga šo jautājumu attīstības uzraudzība un analīze, lai izvērtētu nepilnības un nākotnē rastu efektīvākos risinājumus to novēršanai.

Ziņojums apstiprina, ka arvien aktīvāk Latvijā tiek

veicināta nodarbinātība, kā arī lielāka uzmanība tiek pievērsta darba drošībai un darba vides apstākļu uzlabošanai. Tāpat ir sasniegts strādājošo darba samaksas pieaugums, kas, salīdzinot ar citām Eiropas Savienības dalībvalstīm, ir viens no augstākajiem.

Savukārt, lai veicinātu sociālo iekļaušanos, tika izstrādāts un pieņemts Latvijas Kopējais sociālās iekļaušanas memorands, kas satur priekšlikumus nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanai. Tāpat tika pieņemti vairāki dokumenti sociālo pabalstu palielināšanai, lai sekmētu sociālās atstumtības riskam pakļauto cilvēku iekļaušanos sabiedrībā.

Iedzīvotāju labklājība vienmēr būs viens no svarīgākajiem jautājumiem, tādēļ vēlos uzsvērt, ka tās uzlabošanā ir jāpiedalās kā valdībai, tā arī pašai sabiedrībai. Nododu jūsu izvērtēšanā Labklājības ministrijas speciālistu sagatavoto Sociālo ziņojumu, kas ļaus ne tikai palūkoties uz paveikto, bet saskaņāt arī nākotnē darāmos darbus.

Vēlos pateikties visiem ministrijas speciālistiem, kuri ir strādājuši pie šī ziņojuma tapšanas.

Dagnija Staķe

LR labklājības ministre

Sociālais ziņojums par 2002. - 2003. gadu

1. Ievads	5
2. Sociāli ekonomiskā situācija	6
2.1. Pārmaiņas ekonomikā	6
2.2. Demogrāfiskā situācija	6
2.3. Mājsaimniecības	7
2.4. Labklājības sektora finansējums	9
3. Sociālā drošība	11
3.1. Ievads	11
3.2. Valsts sociālā apdrošināšana	12
3.2.1. Valsts sociālās apdrošināšanas finansēšana	12
3.2.2. Valsts pensiju apdrošināšana	17
3.2.3. Maternitātes un slimības apdrošināšana	24
3.2.4. Valsts sociālā apdrošināšana bezdarba gadījumam	27
3.2.5. Apdrošināšana pret nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām	29
3.2.6. Lisabonas stratēģijā nosprausto uzdevumu pensiju politikas jomā izpildes vērtējums	32
3.3. Valsts sociālie pabalsti	32
3.4. Sociālā palīdzība	34
3.5. Sociālie pakalpojumi	37
3.5.1. Sociālie pakalpojumi institūcijās	37
3.5.2. Sociālie pakalpojumi personas dzīvesvietā	39
3.5.3. Nodrošināšana ar tehniskajiem palīgīdzekļiem	40
3.5.4. Profesionālā rehabilitācija	41
3.6. Lisabonas stratēģijā nosprausto uzdevumu sociālās atstumtības un nabadzības mazināšanas politikā izpildes vērtējums	41
3.7. Kopsavilkums	42
4. Darbs	44
4.1. Ievads	44
4.2. Nodarbinātība un bezdarbs	45
4.3. Darba samaksa	48
4.3.1. Valstī noteiktā minimālā darba alga	48
4.3.2. Darba samaksa sabiedriskajā un privātajā sektorā	51
4.4. Darba tiesiskās attiecības un sociālais dialogs	52
4.4.1. Darba tiesiskās attiecības	52
4.4.2. Sociālais dialogs	53
4.5. Darba aizsardzība	53
4.6. Nelaimes gadījumi darbā un arodsaslimšanas	55

4.6.1.	Darbā notikušo nelaimes gadījumu analīze	55
4.6.2.	Arodslimību analīze	57
4.7.	Lisabonas stratēģijā noteikto uzdevumu nodarbinātības veicināšanas jomā izpildes vērtējums	58
4.8.	Kopsavilkums	59
5.	Pielikumi	60
5.1.	Statistikas pielikums	60
5.2.	Pārskata periodā pieņemtie tiesību akti	76
5.3.	Bibliogrāfija	80
	Autorkolektīvs	81

I. Ievads

Kļājā ir nācis Labklājības ministrijas izstrādātais Sociālais ziņojums par 2002. - 2003. gadu. Tā mērķis ir sniegt labklājības nozares speciālistiem, starptautisko organizāciju pārstāvjiem, ekspertiem un pētniekiem, akadēmisko aprindu pārstāvjiem, studentiem un citiem interesentiem gan Latvijā, gan ārvalstīs visaptverošu un analītisku informāciju par sociālās drošības politikas attīstības gaitu, galvenajām prioritātēm un pārmaiņām labklājības nozarē. Ziņojums kalpo gan kā informatīvs materiāls plašākai auditorijai, gan kā monitoringa rezultāts labklājības nozares speciālistiem, gan kā analītisks pārskats pētniekiem un ekspertiem.

2004.gads iezīmē jaunu attīstības pakāpi kā valsts kopējā attīstībā, tā arī labklājības nozarē. Straujo pārmaiņu un reformu posms labklājības sistēmā ir noslēdzies. Labklājības sistēmas reformas projekta, kas noslēdzās 2003.gadā, rezultātā:

- ir izveidota mūsdienīga un efektīva valsts sociālās apdrošināšanas sistēma un uz klienta vajadzību izvērtēšanu balstīta sociālās palīdzības sistēma, pabeigta normatīvās bāzes pilnveidošana un izveidota institucionālā sistēma;
- pieaugusi izpratne par politikas ietekmes novērtēšanu un tās nozīmīgumu politisko prioritāšu izvirzīšanā un politikas plānošanā kopumā;
- sabiedrības un profesionāļu informētības un zināšanas līmenis par sociālās politikas jautājumiem ir pieaudzis. Projekta īstenošana guva sabiedrības atbalstu un izpratni, pateicoties vērienīgajām sabiedrības informēšanas kampaņām, kas ir īpaši būtiski skaidrojot sociāli "jūtīgos" jautājumus un ņemot vērā īstenotās kardinālās pārmaiņas sociālajā jomā;
- veicināta sadarbība starp labklājības nozares speciālistiem, valsts pārvaldes institūcijām un nevalstisko sektoru, attīstījusies prasme veidot sadarbības tīklus politikas izstrādē īstenošanā;
- projekta īstenošanā iesaistīto pušu (ministrijas, pašvaldības, NVO, pētnieki u.c.) iegūta pieredze un zināšanas vērtēt risināmos jautājumus starptautiskā kontekstā.

Iepriekšējos gados ir paveikts daudz darba, lai Latvija sociālās politikas jomā varētu pilnvērtīgi pievienoties Eiropas Savienības dalībvalstīm. Pārskata periodā noritējis sagatavošanās darbs ES struktūrfondu

apguves nodrošināšanai, lai spētu efektīvi izmantot Eiropas Savienības sniegto atbalstu valsts nacionālās ekonomiskās un sociālās politikas attīstībai un pilnveidošanai. 2003.gadā Latvijas iedzīvotāji izteica savu atbalstu iestājam Eiropas Savienībā un kopš 2004.gada maija labklājības nozare ir skatāma kā Eiropas Savienības īstenotās politikas sastāvdaļa.

2004.gads kalpo par robežšķirtni Labklājības ministrijas ikgadējā Sociālajā ziņojumā analizētās informācijas periodam. Ar šo ziņojumu noslēgsim labklājības nozares pirmsiestāšanās perioda Eiropas Savienībā analīzi. Arī turpmāk Sociālajā ziņojumā tiks analizēts 2 gadu periods. Tā kā ziņojumā analizētais laika posms attiecas uz pirmsiestāšanās periodu Eiropas Savienībā, tiek lietota arī atbilstoša terminoloģija, piemēram, kandidātvalsts u.c.

Šī ziņojuma struktūra, tāpat kā iepriekšējos gados, sastāv no sociāli ekonomiskās situācijas un labklājības atsevišķo jomu - valsts sociālā apdrošināšana, valsts sociālie pabalsti, sociālie pakalpojumi un sociālā palīdzība, nodarbinātības veicināšana, darba tiesiskās attiecības, darba drošība un veselības aizsardzība - analīzes pārskata periodā. Sociālajā ziņojumā par 2002. - 2003.gadu nav iekļauta atsevišķa integrētā nodaļa. Kā integrējoša tēma sadaļās "Sociālā drošība" un "Darbs" tiek analizēta Latvijas sociālā politika Eiropas Savienības noteikto sociālās politikas prioritāšu un mērķu kontekstā, īpašu uzmanību pievēršot Lisabonas stratēģijā nosprausto uzdevumu izpildes analīzei.

Sociālā ziņojuma izstrādē piedalījās Labklājības ministrijas speciālisti. Izstrādes darbu vadīja Sanita Vasiljeva no Finanšu vadības un ES struktūrfondu departamenta. Sadaļas "Sociāli ekonomiskā situācija" autori ir Sanita Vasiljeva un Dainis Miglāns no Finanšu vadības un ES struktūrfondu departamenta. Sadaļu "Darbs" izstrādāja Aina Kromāne, Māra Reinsone un Ineta Vjakse no Darba departamenta, sadaļu "Sociālā drošība" - Dace Trušinska un Maksims Ivanovs no Sociālās apdrošināšanas departamenta, Anda Masejeva un Ilgonis Leišavnieks no Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības departamenta, kā arī Sanita Vasiljeva no Finanšu vadības un ES struktūrfondu departamenta. Sociālā ziņojuma izstrādē līdzdarbojās Agnese Gaile no Eiropas un juridisko lietu departamenta.